

■ ΤΟ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ: ΜΙΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Παληκίδης Άγγελος

Εκπαιδευτικός Δ.Ε. Υπ. Δρ Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
ralikag@otenet.gr

Κυριαζίδης Αναστάσιος

Εκπαιδευτικός Π.Ε
Διδασκαλείο “Δημήτρης Γληνός”
24dimkaval@sch.gr

Περίληψη

Οι παραδοσιακές μέθοδοι διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας αδυνατούσαν να επιτύχουν κύριους σκοπούς των Αναλυτικών Προγραμμάτων, όπως την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και την καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης. Αντίθετα, σήμερα η διαθεματική-ολιστική προσέγγιση της ιστορικής ύλης διευρύνει θεαματικά τα όρια δημιουργικής δράσης του εκπαιδευτικού και των μαθητών και αναβαθμίζει την ποιότητα της διδασκαλίας. Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά προς την πλευρά αυτή συγκροτώντας ένα νέο παιδαγωγικό περιβάλλον και προσφέροντας στον εκπαιδευτικό δυνατότητες και προσβάσεις, που μέχρι πρόσφατα ήταν αδύνατο να φανταστεί. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να προτείνει στους διδάσκοντες όλων των σχολικών βαθμίδων ένα διαθεματικά οργανωμένο και διαρθρωμένο μοντέλο διδασκαλίας ενός ιστορικού φαινομένου με τη χρήση νέων τεχνολογιών.

Λέξεις Κλειδιά

Διαθεματικότητα, Διδακτική της Ιστορίας, τεχνολογία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα, παρά τις περί του αντιθέτου επίσημες εξαγγελίες, το μάθημα της Ιστορίας δεν είχε ποτέ κριτικό προσανατολισμό. Περιστρεφόταν γύρω από το σχολικό εγχειρίδιο και η πιστή απομνημόνευσή του αποτελούσε και, δυστυχώς, αποτελεί ακόμη το «ασφαλέστερο» κριτήριο αξιολόγησης της επίδοσης των μαθητών (Ξωχέλλης 1987). Η παραδοσιακή διδακτική αντίληψη απαιτούσε από τους διδάσκοντες μια γλαφυρή από καθέδρας αφήγηση των ιστορικών γεγονότων, ένα μονόλογο, ο οποίος δεν ήταν παρά αναδιήγηση του κειμένου του σχολικού βιβλίου. Συχνά ο διδάσκων διάνθιζε την αφήγησή του με προσωπικά σχόλια και γενικού περιεχομένου αποφάνσεις, ενώ, στις καλύτερες περιπτώσεις, παρείχε διευκρινίσεις και σχεδιαγράμματα, ώστε να υποβοηθήσει τους μαθητές του να πετύχουν την πιστότερη δυνατή αποστήθιση. Η συμπληρωματική ανάγνωση των πρωτογενών ή δευτερογενών ιστορικών πηγών που παρατίθενται στις σελίδες των σχολικών βιβλίων, όποτε και αν

γίνονταν, δεν αποσκοπούσε παρά στην κατανόηση και στην επιβεβαίωση του κυρίως κειμένου. Με ακόμη περισσότερη αδιαφορία αντιμετωπιζόταν η εικονογράφηση των βιβλίων, που κατέληγε να έχει διακοσμητικό ρόλο.

Όλες οι παραπάνω πρακτικές δεν είναι, ασφαλώς, δυνατό να υπηρετήσουν τους γενικούς σκοπούς του ιστορικού μαθήματος και συγκεκριμένα την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης, την απόκτηση συστήματος αξιών, την κατανόηση του παρόντος και τη συνειδητοποίηση της ευθύνης για τη διαμόρφωση του μέλλοντος (Βρεττός 1996). Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, η σχολική Ιστορία πρέπει να έχει ερευνητικό χαρακτήρα (Husbands 2003) και να θεμελιώνεται στις αρχές της ανακαλυπτικής μάθησης: να ασκεί, δηλαδή, τους μαθητές να θέτουν ερωτήματα και να αναζητούν απαντήσεις, να αμφισβητούν ό,τι δεν τεκμηριώνεται επαρκώς, να αντιπαραθέτουν αντικρουόμενες πηγές για το ίδιο γεγονός και να τις επεξεργάζονται κριτικά. Με άλλα λόγια, να τους εθίσει να συνδιαλέγονται με τα κατάλοιπα του παρελθόντος επιχειρώντας μέσα από τη δημιουργική ανασύνθεσή τους να παράγουν ένα νέο, δικό τους λόγο. Ίσως το αποτελεσματικότερο μέσο εφαρμογής αυτών των διδακτικών αρχών είναι η διαθεματική-ολιστική προσέγγιση της ιστορικής ύλης (Ματσαγγούρας 2003), επειδή, εκτός των άλλων, έχει τη δυνατότητα να βοηθήσει τους μαθητές να μελετήσουν με πολλούς τρόπους και από πολλές οπτικές γωνίες τα ιστορικά γεγονότα και να συνειδητοποιήσουν την ενιαία φύση της γνώσης (Κυρκίνη 2003).

Προς την πλευρά αυτή οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά, καθώς δημιουργούν ένα νέο παιδαγωγικό περιβάλλον (Bass 2003) και προσφέρουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητες και προσβάσεις, που μέχρι πρότινος ήταν αδύνατο να φανταστεί:

- Η ψηφιακή φωτογραφία τού δίνει τη δυνατότητα να μεταφέρει στη σχολική τάξη πλούσιο οπτικό υλικό από βιβλιοθήκες και μουσεία και να το αξιοποιήσει στη συνέχεια με ποικίλους τρόπους.
- Το εκπαιδευτικό λογισμικό δημιουργεί νέα περιβάλλοντα μάθησης, τα οποία κρατούν σε εγρήγορση τους μαθητές και τους κινητοποιούν να επεξεργάζονται μόνοι ή σε συνεργασία τις πληροφορίες που ανακαλύπτουν (Κάββουρα 2004).
- Το διαδίκτυο προσφέρει πολύτροπες δυνατότητες πρόσβασης σε ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα στον παγκόσμιο χώρο, με σκοπό την άντληση πρόσθετου ιστορικού υλικού.

Πρέπει, ωστόσο, να επισημάνουμε ότι οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός ούτε έχουν από μόνες τους τη δύναμη να σηματοδοτήσουν εξυπαρχής την ανατροπή των κατεστημένων μορφών διδασκαλίας. Έχει παρατηρηθεί ότι ορισμένοι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες για να κάνουν απλώς πιο ελκυστικό το μάθημα, ή για να διευκολύνουν την απομνημόνευση, ενώ θα έπρεπε η χρήση του υπολογιστή να μεταβάλλει τις συνθήκες εργασίας στην τάξη και ειδικότερα να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός μαθητοκεντρικού και συνεργατικού διδακτικού πλαισίου (Κυνηγός 1995, Σολομωνίδου 2001, Κάββουρα 2004).

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Το ζήτημα του Φιλελληνισμού αποτελεί προνομιακό πεδίο διαθεματικής προσέγγισης της ιστορικής γνώσης με τη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και

Επικοινωνιών για τρεις κυρίως λόγους: α) Συνθέτει ένα πολύμορφο ιστορικό φαινόμενο, ελάχιστες πλευρές του οποίου είναι γνωστές στους μαθητές, παρά τις εκτενείς αναφορές που γίνονται σε αυτό στα εγχειρίδια όλων των σχολικών βαθμίδων (Ακτύπης κ.α. 2005, Σφυρόερας 2005, Σκουλάτος κ.α. 2005), β) θεωρείται ως μια από τις σημαντικότερες όψεις της Ελληνικής Επανάστασης και γ) εντάσσεται σε ένα γενικότερο πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο που είχε διαμορφωθεί στην Ευρώπη κατά το 18ο και 19ο αιώνα και, ως εκ τούτου, προσφέρεται για μια μακροϊστορική ανάλυση των ευρωπαϊκών κοινωνιών της περιόδου (Βέικος 1987).

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πριν προχωρήσουμε στην κατεξοχήν διαθεματική προσέγγιση του ιστορικού φαινομένου, είναι αναγκαία η επισήμανση στους μαθητές ορισμένων πολιτικών και πολιτιστικών παραμέτρων της ιστορικής εποχής μέσα στην οποία αυτό γεννήθηκε και ωρίμασε. Ο Φιλελληνισμός αποτελεί οργανικό τμήμα μιας κοινωνικοϊστορικής πραγματικότητας, η οποία είχε διαμορφωθεί στην Ευρώπη αρκετές δεκαετίες πριν από την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης. Κύριοι άξονες της συγκρότησης αυτού του ιστορικού πλαισίου είναι οι ακόλουθοι:

- Ο φιλελευθερισμός. Παρά την ήττα του Ναπολέοντα το 1815 και την παλινόρθωση της απόλυτης μοναρχίας στα ευρωπαϊκά κράτη, οι δημοκρατικές αρχές και τα φιλελεύθερα ιδεώδη του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης εξακολουθούσαν να συγκινούν τους λαούς. Δεν είναι τυχαίο πως το φιλελληνικό κίνημα ξεκίνησε από τη Γαλλία.
- Ο νεοκλασικισμός και η περιηγητική αρχαιολογία. Ήδη από τα μέσα του 18ου αιώνα με την έκδοση των κειμένων των J. Winkelmann και G. E. Lessing είχε σημειωθεί μια στροφή του πνευματικού κόσμου της Ευρώπης προς τα πνευματικά και καλλιτεχνικά ιδεώδη της κλασικής Ελλάδας (Kultermann 1996, Winkelmann 1992, Lessing 1902). Πολλοί περιηγητές ταξίδευαν στον ελλαδικό χώρο για να γνωρίσουν από κοντά και να σχεδιάσουν τα αρχαία μνημεία (Marchand 2003), ενώ τα ευρωπαϊκά λιθογραφεία παρήγαγαν γκραβούρες αρχαίων ερειπίων, μέσα στα οποία συχνά εικονίζονταν οι σύγχρονοι κάτοικοι της χώρας. Στα μάτια των περιηγητών οι σύγχρονοι Έλληνες φαίνονταν ως οι δύστυχοι απόγονοι των αρχαίων, οι οποίοι καταπιέζονταν από ένα βάρβαρο αλλόθρησκο δυνάστη.
- Ο ρομαντισμός. Το ρομαντικό κίνημα αναπτύχθηκε στην Ευρώπη στις παραμονές της Ελληνικής Επανάστασης. Εκφράστηκε κυρίως με τη μουσική, τη λογοτεχνία και τη ζωγραφική. Δομικά χαρακτηριστικά του είναι το ισχυρό συναίσθημα, η αχαλίνωτη φαντασία, η απεριόριστη ελευθερία, η άρνηση των κοινωνικών συμβάσεων, ο ανένδοτος αγώνας με δυνάμεις υπέρτερες, το ηρωικό μεγαλείο και το ταξίδι-φυγή προς τις αρχέγονες ανατολικές κοιτίδες των αρχαίων πολιτισμών (Oxford University, 1998. <http://en.wikipedia.org/wiki/romantism>). Εξέχουσα θέση στη ρομαντική ποίηση κατέχει ο φλογερός φιλέλληνας Λόρδος Byron (Ελευθεροτυπία 2005).

ΤΟΜΕΙΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Όπως έχουμε επισημάνει, το φαινόμενο του Φιλελληνισμού προσφέρεται να μελετηθεί με βάση τις αρχές της διαθεματικότητας, επειδή συνδέεται πολυ-

τροπικά με ποικίλες εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής της εποχής του. Ο Φιλελληνισμός εκφράστηκε, μεταξύ άλλων, μέσα από τη ζωγραφική, τη χαρακτηριστική, τη μουσική, το θέατρο, τη λογοτεχνία, ενώ επηρέασε τη βιοτεχνία και τη μόδα. Από παιδαγωγική άποψη, το προτεινόμενο διδακτικό μοντέλο πρέπει να θεμελιώνεται στις αρχές της ομαδοσυνεργατικής μάθησης και της καθοδηγούμενης ανακάλυψης, “guided discovery”, κατά την εισηγητική διατύπωση του Bruner (Κολιάδης 1997). Ειδικότερα, ο εκπαιδευτικός καλείται όχι μόνο να οργανώσει τους μαθητές σε ομάδες εργασίας αλλά και να τους καθοδηγήσει με μεθοδικότητα, αφού τους παράσχει βασικές πληροφορίες πάνω στο γενικό ιστορικό πλαίσιο και στα επιμέρους θεματικά πεδία. Συγκεκριμένα, οφείλει να συμβάλει θέτοντας τα αρχικά ερωτήματα-ερεθίσματα της έρευνας και προσφέροντας σε κάθε ομάδα έγκυρη και συμβατή με το γνωστικό επίπεδο των μαθητών έντυπη και ηλεκτρονική βιβλιογραφία. Στις θεματικές ενότητες που ακολουθούν επιχειρούμε να καταγράψουμε τέτοιου είδους πληροφορίες (σε αγκύλες με πλάγια γραφή έχουν τεθεί οι πηγές από τις οποίες μπορεί κανείς να αντλήσει το σχετικό υλικό):

- **Ο τύπος**, ελληνικός και ξένος [*μπορούν να αξιοποιηθούν πρωτοσέλιδα εφημερίδων της εποχής από τις μελέτες της Κουμαριανού, 1971 ή 1995. Εκτενή αποσπάσματα από τον ευρωπαϊκό τύπο μπορεί κανείς να βρει στο μνημειώδες έργο του Κ. Σιμόπουλου 1984*].
- **Το θέατρο**. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης γράφτηκαν και παίχθηκαν πολυάριθμα θεατρικά έργα εμπνευσμένα από τον Αγώνα. Η διανομή ρόλων σε γνωστούς ηθοποιούς, η πρωτότυπη μουσική, τα πλούσια σκηνικά και η χορογραφία αποδεικνύουν αφενός την εισπρακτική επιτυχία των παραστάσεων και αφετέρου την ευρεία απήχηση που είχαν στο κοινό τα ελληνικά θέματα [*μπορούν να αξιοποιηθούν αφίσες και προγράμματα των θεάτρων από το άρθρο του Σ. Φασουλάκη 2005*].
- **Η ζωγραφική και η χαρακτηριστική**. Οι ρομαντικοί ζωγράφοι, κυρίως στη Γαλλία, αποτέλεσαν τους κατεξοχήν εκφραστές του φιλελληνικού πνεύματος. Ο πίνακας του Delacroix “Σκηνές από τις σφαγές της Χίου” (Παρίσι, Μουσείο Λούβρου), όταν εκτέθηκε στο Salon του Παρισιού το 1824 έγινε δεκτός με θέρμη από το κοινό και συντάραξε τις συνειδήσεις (Εθνική Πινακοθήκη 1997). Ο ζωγράφος είχε εμπνευστεί το θέμα του από τις εκτενείς ανταποκρίσεις που δημοσιεύονταν στο φιλελεύθερο γαλλικό τύπο, καθώς και από αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων (Johnson 1987). Ο Delacroix εμπνεύστηκε από τον ελληνικό Αγώνα και άλλα έργα, όπως “Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου” (1830, Μπορντώ, Μουσείο καλών Τεχνών) και “Η μάχη του Γκιαούρη και του Πασά” (1835, Παρίσι, Μουσείο Petit Palais), ενώ παρόμοια θέματα συνέθεσαν και άλλοι ζωγράφοι, όπως ο Raverat, ο Vinchon, ο Hersent, ο Barathier, ο Bonfond, ο Papety, ο de Lancan και ο Gosse. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η παραγωγή ζωγραφικών έργων εμπνευσμένων από την Ελλάδα συνεχίστηκε για πολλά χρόνια μετά τη λήξη της Επανάστασης [*πλήθος πινάκων μπορεί κανείς να βρει στον κατάλογο της έκθεσης “Η Ελληνική Επανάσταση ο Ντελακρουά και οι Γάλλοι ζωγράφοι”, βλ. Εθνική Πινακοθήκη 1997*]. Την ίδια περίοδο κυκλοφορούσαν στο εμπόριο και πολυάριθμες γκραβούρες, στις οποίες εικονογραφούνταν πολεμικά κυρίως συμβάντα του Αγώνα [*πλούσιες σε χαρακτηριστικά είναι οι συλλογές του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου και του Μουσείου Μπενάκη, οι οποίες, ωστόσο, δεν διατίθενται στο κοινό σε συμβατικές εκδόσεις ή σε ψηφιακή μορφή. Μερικές*

από αυτές έχουν δημοσιευθεί στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους και σε άλλες ιστορικές επιτομές].

- **Η βιοτεχνία.** Πολλά βιοτεχνικά είδη, όπως σερβίτσια από πορσελάνη, ωρολόγια, υφάσματα, ταπετσαρίες, ετικέτες αρωματοποιείων και ζαχαροπλαστέων, εικονογραφούνταν με θέματα από την Επανάσταση. Μεγάλες βιομηχανίες της Γαλλίας, όπως το Choisy-le-Roi, παρήγαγαν σε μεγάλες ποσότητες τέτοια είδη. Φαίνεται ότι το φιλελληνικό κίνημα έγινε μόδα και απέκτησε, εκτός των άλλων, εμπορικά χαρακτηριστικά [μπορεί κανείς να βρει εικόνες τέτοιων αντικειμένων στο κατάλογο της έκθεσης της Εθνικής Πινακοθήκης (1997) και στις προθήκες του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου].
- **Η λογοτεχνία.** Η Ελληνική Επανάσταση, σε συνδυασμό με την προβολή που είχε στην ελληνική αρχαιότητα, ενέπνευσε τους ρομαντικούς λογοτέχνες της εποχής της. Στη Γαλλία αντιπροσωπεύτηκε κυρίως με τον Σατωβριάνδο (Chateaubriand 1979), τον Μπάυρον (Byron 1997) και αργότερα με τον Βίκτορα Ουγκό (Δρούλια 2005) [μπορούν να αναγνωσθούν ενδεικτικά αποσπάσματα από τα έργα των παραπάνω· προτείνεται το ποίημα του V. Hugo με τίτλο “L’Enfan-To Ελληνόπουλο”, που απέδωσε στα ελληνικά ο Παλαμάς το 1885].

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΗΓΩΝ- ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Η αναζήτηση στο διαδίκτυο αποτελεί, εκτός από τις βιβλιοθήκες, πρόσφορο μέσο για τη συλλογή εκ μέρους διδασκόντων και μαθητών ιστορικού υλικού, κατάλληλου για τη μελέτη και κριτική ανάλυση του θέματος. Η μηχανή αναζήτησης του Google (<http://www.google.com>) απέδωσε 24700 αποτελέσματα στη λέξη “philhellenism”, ενώ η μηχανή του Yahoo (<http://www.yahoo.com>) 2670. Σημαντικά στοιχεία μπορεί κανείς να αλιεύσει και από τη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikipedia (<http://en.wikipedia.org/wiki/Philehellenism>) και να κινηθεί κατά τρόπο που συνάδει με το διαθεματικό χαρακτήρα της διδακτικής μας πρότασης, καθώς μέσα από το ευσύνοπτο κείμενο έχει τη δυνατότητα να μεταβεί σε παρεμφερή θέματα, όπως ο ρομαντισμός, ο νεοκλασικισμός, ο Byron κ.α.

Στην Ελλάδα σημαντικός δικτυακός τόπος είναι τα ψηφιοποιημένα «Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας» της Βουλής (<http://parliament.gr/paligenesia>), στα οποία μπορεί κανείς να εντοπίσει, μεταξύ άλλων, πλήθος πηγών σχετικών με τον αντίκτυπο που είχε στην Ευρώπη ο ελληνικός Αγώνας. Επίσης, πλούσιο αρχειακό υλικό υπάρχει στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών <http://mf.a.gr>, όπου η αναζήτηση απέδωσε 1744 αποτελέσματα). Ακόμη, γενικές πληροφορίες είναι δυνατό να αναζητηθούν στο δικτυακό τόπο του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού (<http://www.ime.gr>). Χρήσιμες διευθύνσεις και διδακτικές προτάσεις που δημιουργήθηκαν από εκπαιδευτικούς βρίσκει κανείς και στην Εκπαιδευτική Πύλη του Υπουργείου Παιδείας (<http://www.elyiko.sch.gr>). Ατυχώς, τόσο το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (<http://www.nhm.gr>), όσο και το Μουσείο Μπενάκη (www.benaki.gr) δεν προβάλλουν στις ιστοσελίδες τους μέρος, έστω, από την πλούσια συλλογή αντικειμένων και χαρακτηριστικών που αναφέρονται στο Φιλελληνισμό. Το κενό αυτό μπορεί να καλύψει ο εκπαιδευτικός είτε προστρέχοντας στην έντυπη βιβλιογραφία, που μνημονεύσαμε παραπάνω, είτε φωτογραφίζοντας επί τόπου τα έργα, εφόσον έχει την ευχέρεια. Η φωτογράφιση και καταλογογράφηση των εκθεμάτων των παρα-

πάνω μουσείων μπορεί να ανατεθεί και σε μαθητές. Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Μουσείου Μπενάκη έχει συγκροτήσει φακέλους με εποπτικό υλικό και επεξηγηματικά κείμενα, που δανείζει σε σχολεία. Ο πιο σχετικός με το θέμα φάκελος είναι “Η Ελλάδα των Περιηγητών-Ταξίδια και εικόνες”.

Αξιοποιώντας ένα μέρος του παραπάνω υλικού, μπορούν να χωριστούν οι μαθητές σε δύο αντιπαρατιθέμενες ομάδες, π.χ. στους Ευρωπαίους που υπερασπίζονται τα δίκαια των Ελλήνων από τη μια και σε αυτούς που αντιτίθενται στον ελληνικό Αγώνα από την άλλη. Προβάλλοντας και αντιπαραθέτοντας τις θέσεις τους με επιχειρήματα που ανέστυραν από τις ιστορικές πηγές, ενεργοποιείται η κρίση και η φαντασία τους και καλλιεργείται η ιστορική ενσυναίσθηση.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας είναι δυνατό να ανατεθούν στους μαθητές ποικίλες εργασίες, ατομικές ή ομαδικές, με θέματα όπως: η φιλελληνική ποίηση, αναπαραστάσεις του Λόρδου Βύρωνα στη ζωγραφική και στη χαρακτική, οι αντιδράσεις του ευρωπαϊκού τύπου στη ναυμαχία του Ναβαρίνου, το Μεσολόγγι στη φιλελληνική ζωγραφική, η σύνδεση των επαναστατημένων ελλήνων με τους αρχαίους πολεμιστές των Μηδικών Πολέμων κ.α.

Η διαθεματική προσέγγιση και διδασκαλία του Φιλελληνισμού με τη βοήθεια των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα και συμβάλλει στην επίτευξη διδακτικών στόχων, τους οποίους η παραδοσιακές και συμβατικές μορφές διδασκαλίας θα ήταν πολύ δύσκολο να καλύψουν (Δάλκος 2002). Ειδικότερα, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα, μεταξύ άλλων, να γνωρίσουν το ιστορικό φαινόμενο μέσα από τις ποικίλες εκφάνσεις της καθημερινής ζωής στις ευρωπαϊκές χώρες, να συνειδητοποιήσουν τη συναισθηματική επίδραση που είχαν οι ειδήσεις από τα μέτωπα των συγκρούσεων στους φιλέλληνες και, αντιστρόφως, την επίδραση που είχε στο ηθικό των επαναστατημένων Ελλήνων η πολύμορφη δραστηριοποίηση των ξένων υποστηρικτών τους. Επίσης, να κατανοήσουν ότι το φιλελληνικό κίνημα εντάσσεται σε ένα γενικότερο πνευματικό και καλλιτεχνικό κλίμα που ευνοούσε την ανάπτυξή του, και, επομένως, δεν έχει να κάνει με εθνικές συμπάθειες ή αντιπάθειες συγκεκριμένων ευρωπαϊκών λαών έναντι των Ελλήνων.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η υπέρ το δέον ίσως παράθεση συμβατικών ή ψηφιακών βιβλιογραφικών πηγών στην παρούσα εργασία αποσκοπεί στην κατάδειξη των δυνατοτήτων διδασκαλίας που προσφέρει στους συναδέλφους από τη μια πλευρά η μέθοδος της διαθεματικότητας και από την άλλη η χρήση νέων τεχνολογιών στη σχολική τάξη. Άλλωστε, τόσο το μάθημα της Ιστορίας, όσο και η ιστορική επιστήμη εν γένει συνιστούν τα τελευταία χρόνια πολυσχιδή και πολυθεματικά γνωστικά και ερευνητικά πεδία, αφού αντικείμενό τους αποτελούν όλες οι μορφές της ανθρώπινης δράσης.

Το μάθημα της Ιστορίας έχει σήμερα τη μεγάλη ευκαιρία να απελευθερωθεί από τα ασφυκτικά δεσμά της κειμενοκεντρικής διδασκαλίας τού ενός και μοναδικού σχολικού συγγράμματος και να προσφέρει στους μαθητές συναρπαστικές εμπειρίες, πολλαπλά χρήσιμες στον κοινωνικό τους βίο. Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών παρέχουν τα μέσα στον επιστημονικά συγκροτημένο στο αντικείμενό του και καταρτισμένο στις νέες τεχνολογίες εκπαιδευτικό να διευρύνει τους ορίζοντες του μαθήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bass, R. (2003), *Engines of Inquiry, Approaches to Teaching, Learning and Technology in American Culture Studies*, American Studies Crossroads Project, Georgetown.
- Byron (1997), *Ο γκιαούρ*, Αθήνα: Παρασκήνιο.
- Chateaubriand, F.-R. (1979), *Από το Παρίσι στην Ιερουσαλήμ*, Αθήνα: Δωδώνη.
- Husbands, C. (2003), *What is History Teaching? Language, Ideas and Meaning in Learning about the Past*, Open University Press, Buckingham.
- Johnson, L., *The Paintings of Eugène Delacroix A Critical Catalogue 1816-1831*, vol. I-II, Clarendon Press, Oxford 1987.
- Kultermann, U. (1996), *Geschichte der Kunstgeschichte*, Prestel: München- New York.
- Lessing, G. E. (1902), *Λαοκόων ή περί των ορίων της ζωγραφικής και της ποιήσεως*, μετάφρ. Α. Προβελέγγιος, εν Αθήναις: Π.Δ. Σακελλαρίου.
- Marchand, S. L. (2003), *Down from Olympus: Archaeology and Philhellenism in Germany 1750-1970*, Princeton University Press: Princeton.
- Oxford University (1997/1998), *Λεξικό τέχνης και καλλιτεχνών*, μετάφρ. Ε. Οράτη-Κ. Φρουζάκη, τόμ. Α'-Β', Αθήνα: Νεφέλη.
- Winkelmann, J. J. (1996), *Σκέψεις για τη μίμηση των ελληνικών έργων στη ζωγραφική και τη γλυπτική*, μετάφρ. Ν. Μ. Σουτεροπούλου, Αθήνα: Ίνδικτος.
- Ακτύπης Δ., Βελαλίδης Α., Καϊλα Μ., Κατσουλάκος Θ., Παπαγρηγορίου Γ. & Χωρεάνθης Κ. (2001), *Στα νεότερα χρόνια*, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων (εγχειρίδιο ΣΤ' δημοτικού).
- Βέικος, Θ. (1987), *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Βρεττός, Γ. (1996), *Σχεδιασμός και αξιολόγηση Αναλυτικού Προγράμματος*, Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Δάλκος, Γ. (2002), Το μάθημα της Ιστορίας και η διαθεματική προσέγγισή του στο Μουσείο, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 184-199.
- Δρούλια, Λ. (1995), Φιλελληνισμός: έξαρση και κορεσμός, *Ελευθεροτυπία-Ιστορικά*, 277, 6-12.
- Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου (1997), *Η Ελληνική Επανάσταση. Ο Ντελακρουά και οι Γάλλοι ζωγράφοι 1815-1848*, Αθήνα.
- Ελευθεροτυπία-Ιστορικά (2005), αφιέρωμα *Λόρδος Βύρων 1788-1824*, 281.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* (1975), τόμ. ΙΣΤ', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Κάββουρα, Θ. (2004), Ιστορικές πηγές και περιβάλλοντα μάθησης Ιστορίας με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας στο: Αγγελάκος Κ.- Κόκκινος Γ. (επιμ.), *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*, 193-211, Μεταίχμιο: Αθήνα.
- Κολιάδης, Ε. (1997), *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*, τόμ. Γ' Γνωστικές θεωρίες, Αθήνα.
- Κουμαριανού, Α. (1971), *Ο Τύπος στον Αγώνα*, τόμ. 1-3, Αθήνα: Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη.
- Της ίδιας (2005), Φιλελληνισμός και Τύπος, *Ελευθεροτυπία-Ιστορικά*, 277, 38-41.
- Κυνηγός, Χ. (1995), Η ευκαιρία που δεν πρέπει να χαθεί. Η υπολογιστική τεχνολογία ως εργαλείο έκφρασης και διερεύνησης στη γενική παιδεία στο: Καζαμίας, Α.-Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), *Ελληνική Εκπαίδευση, Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, 396-416, Αθήνα: Σείριος.
- Κυρκίνη, Α. (2003), Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης στη διδακτική πράξη. Η περίπτωση της Ιστορίας στο: Αγγελάκος, Κ. (επιμ.), *Διαθεματικές προσεγγίσεις της γνώσης στο Ελληνικό Σχολείο*, 86-94, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ματαγγούρας, Η. (2003), *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιολογική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ξωχέλλης, Π. (1987), *Η διδασκαλία της ιστορίας στο Γυμνάσιο και το Λύκειο: ερευνητική συμβολή στη διδακτική της Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Σιμόπουλος, Κ. (1984), *Πώς είδαν οι ξένοι την Ελλάδα του '21*, τόμ. 1-4, Αθήνα.

- Σκουλάτος Β., Δημακοπούλου Ν. & Κόνδης Σ. (2005), *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη (1789-1909)*, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Σολομωνίδου, Χ. (2001), *Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία Υπολογιστές και μάθηση στην κοινωνία της Γνώσης*, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Σφυρόερας, Β. (2005), *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, Γ' Γυμνασίου, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Φασουλάκης, Σ. (2005), Φιλελληνικό θέατρο, *Ελευθεροτυπία-Ιστορικά*, 277, 42-45.